

Відшукати й зберегти

Пам'ятаю, як у дитинстві батьки не могли купити нам із сестрою іграшки, тож нянька робила ляльки зі звичайних хусточок і полотняних рушників, що ткала сама. Згодом, граючись у мамі й доньки, створювали їх самі з одягу, що потрапив під руку. А от про ляльку-мотанку, що здавна була оберегом в українській родині, дізналася набагато пізніше, вже дорослою. Пощастило зустрітись також зі справжніми майстринями, які їх виготовляють.

Одна з них – Неля ТАРАСЮК, бібліотекар села Кузьмівка.

4 стор.

Відшукати й зберегти

(Закінчення. Початок на 1-й стор.)

Мотанки стали її захопленням не так давно. Але майстриня мала що показати учасникам святкування 25 річниці незалежності нашої держави, що відбулося в райцентрі. Кожна лялька – індивідуальний витвір майстра, не схожий на інших. Вона є втіленням добра, посередником між старшим і молодшим поколіннями. Тому в ній, зробленій нашвидкуруч, щоб заспокоїти, зайняти дитину, чи виготовленій старанно, як подарунок на свято, закладений родовий, етнічний фактор любові та сподівань, віри в добро й захист від злих сил, розповідала пані Неля присутнім, які зібралися біля її виробів.

Обличчя як такого в ляльки немає, воно дуже символічне. Вважають, що мотанка повинна бути безлика, а та, що служить берегинею, – ще й із хрестом замість обличчя. Хрест – символ життя й енергетичний захист із прадавніх часів, де вертикальна лінія – батьківське начало, горизонтальна – материнське, а сам хрест – синівська основа. Лялька не повинна ні на кого бути схожою, щоб не завдати шкоди.

– А чи має бути вона красивою? – запитала в умільці.

– Ні. Скоріше внутрішньо змістовною. Скажімо, коли нездужала дитина, батьки спеціально робили «Травницю» (вона містила сім видів різних трав) і клали її під подушку або прикріплювали до хворого місця. Сподівалися, що мотанка перебере на себе недугу. І навіть коли дитина гралася, зцілювалася запахом. На фарту вишивали знак «Духобор».

До речі, всі орнаменти на одязі своїх витворів Неля Василівна робить особисто. Гарно гаптувала колись її бабуся (нині покійна), а мама, Любов Степанівна, шие в побутокмбінаті селища Степань, де мешкають із чоловіком. Там проживають і два брати Нелі з родинами.

Неля Тарасюк здобула дві освіти. Першу, бухгалтерську, в Ірпінському економічному коледжі Національного університету біоресурсів і природокористування України. Другу – у Міжнародному економіко-гуманітарному університеті імені академіка Степана Дем'янчука, за спеціальністю практична психологія та соціальна робота. У «Клубі за інтересами» Кузьмівського будинку культури навчала дітей спочатку мистецтву оригамі, згодом захопилася мотанками. Першою була «Зерновушка», або «Крупничка». З нового врожаю в полотняний мішечок насилають зерно, одягають яскраві хустинку й спідничку. Чим оградніша лялька, тим заможніша родина. А стоять вона має до наступного врожаю.

Найретельніше треба готувати мотанку для нареченої та напередодні народження дитини. Її вибирають дуже гарно. Всі елементи одягу є оберегами: спідничка символізує землю, сорочка позначає три часи – минулий, теперішній і майбутній. Обов'язковими атрибутами є вишиванка та намисто, що уособлюють достаток. Та-

кож повинен бути головний убір – очіпок, стрічка чи хустка, що означає зв'язок із небом. Символічним є те, що ляльку-мотанку не шиють, а роблять лише за допомогою ниток, стрічок, шляхом намотування. Раніше кожна дівчинка повинна була вміти робити цей обєрег, тому юнки до цього ставилися так само відповідально, як і до вишивання шлюбного рушника.

Усе це знали наші прабабусі, які жили в українських селах і з особливою любов'ю робили ляльчок онукам. Нині ж, аби зрозуміти сутність мотанки, необов'язково народитися в сільській місцевості, розповідає Неля Тарасюк, варто лише відшукати й зберегти в собі чарівний дитячий світ маминої пісні чи дідової казки, збагнути, яке довжелезне коріння народної пам'яті.

Думаю, вам, шановні читачі, також цікаво дізнатися, чому лялька зветься мотанкою. Справа в тому, що виготовлення цієї магічної іграшки – цілий ритуал, і використовувати ножиці, голки й інші колючі та різкі предмети колись забороняли. Клаптики тканини рвали на менші клапти, скручували нитками.

Під час її створення кожна дрібниця має значення. Так, нитки намотують по ходу Сонця (зі сходу на захід), спіралі (символ безкінечності духовного життя). При цьому бажають людині, для якої роблять обєрег, добра і щастя, міцного здоров'я, начитують молитви. Дуже суворо дотримують ще одного правила: змайструвати ляльку-мотанку так, щоб вона стала оберегом, потрібно за один раз, не відкладаючи роботу на потім чи завтра. Вважають, що зроблене вдруге перекреслює створене вперше й захист втрачає свою силу.

Для виготовлення оберегу беруть клаптики ношеного одягу, до того ж, «щасливого» – того, що вдягали в найкращі періоди життя, не затьмареного ні бідами, ні хворобами чи бідністю, ви чи ваші родичі. Розмір ляльки-мотанки визначають відстанню від кінчика вказівного пальця до зап'ястка. При виготовленні оберегів для хлопчиків чи чоловіків використовують синій, чорний і червоний кольори. Для дівчат і жінок – білий, червоний, зелений і жовтий.

Запитала в майстрині, чи є в неї улюблена лялька. «Найбільше подобаються «Нерозлучники», – відповіла. – Чоловік і жінка тримаються за руки (одна рука на двох)».

Подружжя Нелі та Віктора Тарасюків виховує двох синів – Антона й Тараса, які ще навчаються в школі. Шістнадцятирічному Антону раніше подобалося разом із мамою виготовляти вироби в техніці оригамі та з пластиліну, що є на виставці в закладі культури. Тепер вільний час хлопця заповнив комп'ютер. До речі, Віктор Іванович теж не відстає від дружини – майстерно плете кошики з лози.

Марія КУЗЬМИЧ.
Фото з сімейного альбому
та Василя СОСЮКА.